

Montserrat Abelló: 'La força que tinc em va néixer durant la guerra'

Vídeos i entrevista amb l'escriptora i traductora que demà farà noranta anys

Ens trobem amb [Montserrat Abelló](#), consagrada a la poesia i a la traducció, pocs dies abans que faci noranta anys. Va néixer l'1 de febrer del 1918. De la trobada, en va sortir l'entrevista que segueix i dues peces de vídeo: '[Montserrat Abelló, la força dels 90 anys](#)' i '[Tres llibres en la vida de Montserrat Abelló](#)'. Aquests documents mostren la seva lucidesa, vitalitat, i modernitat.

De seguida ens diu que fer tants anys no li fa basarda, que més aviat li fa il·lusió, perquè 'no ho pot dir tothom'. Es troba molt bé i solament lamenta que, des que es va trencar el fèmur, ara fa un parell d'anys, hagi d'anar amb bastó pel carrer: 'Camino ràpid, però ja no puc córrer per agafar l'autobús.'

Viu al mateix pis del carrer de Calvet des de fa més de quaranta anys. Poc s'ho podia pensar els anys seixanta, quan s'hi va instal·lar, perquè durant la primera meitat de la seva vida havia canviat de ciutat i de país com si fos nòmada. La seva infantesa fou molt poc convencional: per la feina del pare, enginyer naval, Montserrat Abelló va estar a molts indrets diferents. Quan tenia uns sis anys va fer una estada a Anglaterra que li va permetre de conèixer bé la llengua anglesa.

Amb l'arribada de la República la família va tornar a Barcelona. Ella va estudiar a l'Institut Tècnic Eulàlia, on va coincidir amb Josep Palau i Fabre, va entrar a la Universitat de Barcelona i després es posà a fer classes en un institut.

La guerra la marca: creure en grans ideals, les causes justes, va ser un revulsiu que la va situar al món. Però la guerra es va perdre i ella va acompanyar el seu pare a l'exili, mentre la mare i els germans es quedaven a Catalunya. De primer es va instal·lar a Londres i va treballar per als qui fugien de la persecució nazi. Després, va anar-se'n a Xile.

L'etapa de Xile, una vintena d'anys, va ser llarga i important. Es casà amb Joan Bofill i tingué tres fills, l'últim dels quals amb síndrome de Down. Aquest fet la va trasbalsar i li va fer sentir la necessitat d'escriure, a raig, poesia.

Però no va publicar el seu primer llibre, 'Vida diària', fins al 1963, quan ja havia tornat a Barcelona i tenia més de quaranta anys. I després en va passar divuit més sense fer cap més llibre. 'No me'n vaig adonar, perquè no vaig deixar de fer coses'. El 1981 publica 'Paraules no dites'. I amb la jubilació comença a publicar regularment: 'El blat del temps' (1986), 'Foc a les mans' (1990), 'L'arreu de l'aigua' (1995), 'Són màscares que m'emprovo' (1995), 'Dins l'esfera del temps' (1998). El 2002 apareix el volum 'Al cor de les paraules', que recull tota la seva obra poètica. I després s'editen 'Asseguda escrivint = Seated Writing' (2004) i 'Memòria de tu i de mi' (2006).

Abelló és desconeguda de molts lectors, fins i tot de molts intel·lectuals. La seva no ha estat una vida pública, si més no fins que no s'integra al moviment feminista i es vincula amb escriptores com Maria-Mercè Marçal i Maria Àngels Anglada, durant la dècada dels setanta. En certa manera, Montserrat Abelló es converteix en la mare de les poetes de la generació del setanta, i avui és encara un referent important de les més joves.

El seu feminisme i la seva habilitat traductora la porten a traduir, sobretot, Sylvia Plath, Adrienne Rich i l'Anne Sexton. També publica l'antologia 'Cares a la finestra: 20 dones poetes de parla anglesa del segle XX', que és un dels llibres que l'autora considera més importants de tots els que ha escrit.

Tota una vida, personal i professional, marcada pel compromís i l'optimisme. Abelló pren la paraula:

—Quan mira enrere, què hi veu?

—Una vida bastant trasbalsada, però viscuda molt intensament.

—Ha passat mitja vida fent de nòmada.

—Sí, i en canvi, me'n faig creus, que faci tants anys, més de quaranta, que estic en aquest pis del carrer de Calvet de Barcelona. A mi, això de canviar m'agradava. Quan arribes a un lloc, tothom et tracta molt bé; després, quan la gent s'acostuma a veure't, no és igual.

—La seva vida és com una suma d'inquietuds. És un tret del seu caràcter?

—No ho sé. Al principi era a l'inrevés. De petita era una nena més aviat tímida. Trobo que la infantesa és una part de la vida molt estranya i, a més a més, molt difícil. Jo, que era una persona que pensava, però no m'atrevia a preguntar, no entenia res. Vivia en un món bastant absurd. Mira, quan va néixer la meva germana petita, jo tenia uns deu anys, els meus pares ens van enviar a una escola a Arenys de Mar, perquè no veiéssim que la meva mare era a punt de tenir una criatura. I ara, quan penso en les meves dues besnètes, totes les coses que saben... Ara, des de petita ja tenia passió per les paraules. Em deien, per exemple, 'gerani', i jo repetia 'gerani', 'gerani', com si fos un poema. Em penso que és l'origen d'aquesta afeció que he tingut.

—I llegir?

—Llegia molt. He llegit molt i he llegit massa, massa aviat. Perquè vaig llegir molts llibres difícils i després no els vaig tornar a llegir perquè ja els havia llegits. Però tampoc no els havia llegits com els havia d'haver llegit.

—I de poesia també en llegia?

—En llegia a l'escola, però era massa carrinclona.

—Vostè és d'una generació de dones molt castigades, perquè la guerra i la dictadura els van enfonsar un món: un món d'ideals, d'intel·lectualitat, de projecció professional...

—Durant la guerra vaig viure en un gran estat d'esperit: de pensar que guanyaríem la guerra, que lluitàvem per una causa justa. Jo crec que aquesta força que tinc em va néixer llavors. Vaig anar a la universitat, vaig fer oposicions i vaig fer classes a un institut... Quan em vaig incorporar en aquest món, em va venir la força. A casa no es respirava un ambient gens depriment. Vam tenir la sort que, a ningú, no ens va passar res gros. I culturalment es feien milers de coses, hi havia molta més llibertat. Era una cosa diferent. Per això sóc contrària a la gent que diu que 'La plaça del Diamant' de la Mercè Rodoreda reflecteix la vida barcelonina. L'esperit que es vivia llavors em penso que no hi és ben reflectit. En general, era més aviat com acabo de dir. Això que explica la Rodoreda, que ho fa extraordinàriament bé, es refereix a una situació molt determinada.

—I ideològicament, on es trobava enquadrada vostè?

—Jo no estava a cap partit polític, però sí, al cent per cent, amb la República. A casa, tots. Encara recordo quan va caure la bomba a la Gran Via, que va fer molts morts: nosaltres teníem la casa a prop, al carrer de València, entre el Passeig de Gràcia i Pau Claris. Quan va caure la bomba jo venia de la cuina amb una plata, que no em va caure, i vam continuar menjant. No sé com dir-t'ho, no vivíem amb l'ai al cor.

—Abans de la dictadura, com s'imaginava que aniria la seva vida?

—Mira, les dretes són terribles, perquè quan les coses comencen a anar bé, et venten clatellada. A Xile va passar exactament igual que aquí. Perquè l'Allende era un home de classe mitjana, no era cap comunista furibund. Quan les dretes veuen que és una cosa d'esquerres raonable de debò, clatellada. Aquí va passar igual. La universitat no ha estat mai com llavors, amb grans professors com en Bosch Gimpera, en Carles Riba...

—Hi va estudiar filologia anglesa, oi?

—Sí, amb el professor Joan Mascaró, que ensenyava anglès. A més, era molt savi, i sabia el sànscrit a fons.

—Vostè és del mateix any que la Maria Aurèlia Capmany. Van coincidir a la universitat?

—No, la Maria Aurèlia, no la vaig conèixer fins que no vaig tornar de l'exili, a través del moviment feminista. A la universitat vaig conèixer en Santiago Pey i qui després va ser la seva dona, la Mercè Grau. Jo llavors estudiava, però encara no pensava a escriure. Va ser quan va venir tot això de la guerra, que em vaig espavilar, que vaig començar a ser jo de veritat.

—Durant la guerra es comença a perfilar la seva vocació literària o això ve després?

—Escriure m'ha agradat sempre, encara que, de poesia, n'escrivia esporàdicament. Tractava de fer poesia rimada i, la veritat, no em sortia. I això em desanimava. De fet, quan ja estava a Xile i m'havia casat, vaig anar a un taller literari, amb la Rafaela de Buen, nora del Cèsar-August Jordana. I també vaig conèixer la pintora Roser Bru i ens vam fer molt amigues. Havia escrit algun conte, en castellà. Però, de sobte, quan va néixer el meu tercer fill amb síndrome de Down, vaig tenir un trasbals tan gros que vaig començar a escriure poesia en català a raig. Va ser com una necessitat. I em vaig basar en la força de la paraula, en el ritme de la paraula. La paraula nua, buscant el significat de la paraula. I això em va obrir un camí.

—El ritme intern de la paraula i no pas la rima.

—És que el so de la paraula té un significat per si sol. Això s'ha estudiat. I el significat també ve molt del so. Jo ja vaig veure que anava per bon camí, i en Joan Oliver em va avalar, però em vaig trobar una mica sola. Hi va haver un temps que la poesia que es feia no era gaire bona. Premiaven coses que, a mi, no m'agradaven gens. Fora, és clar, dels genis, que sempre ho han fet bé. Només premiaven els qui s'assemblaven al Riba o al Carner, però com que no eren ni Riba ni Carner, doncs no eren bons. Trobo que ara, en general, s'escriu una poesia millor que no pas fa uns quants anys.

—Vostè ha dit que el seu primer llibre, 'Vida diària' (1963) no es va entendre.

—Sí que es va entendre, però van passar dues coses: primera, que era una poesia molt diferent de la que es feia; i segona, que, com que anava tan ocupada, no tenia temps d'anar a presentacions de llibres ni de tenir contacte amb altres escriptors, fora de Joan Oliver i algun més. Va ser arran del feminisme que això es va trencar. Perquè llavors vaig entrar en contacte amb algunes poetes.

—A Xile es casa i té fills. Va optar per ser mestressa de casa?

—No, mai. El meu feminisme és un rebuig de tot això. En aquella època et casaves amb la sensació que series més lliure. I resulta que ho eres menys. Encara que tenia un marit que era més aviat diferent (si no, no m'hi hauria casat), en el fons no ho era. En el fons costen molt de canviar aquestes coses. Tant és així que volia escriure una novel·la sobre la idea de la dona empresonada. Jo sempre dic que acabem essent feministes per força. I per això m'estranya que la Mercè Rodoreda digués que no era feminista. Perquè les seves novel·les són molt feministes. Sempre parla de dones oprimides.

—Vostè es porta només deu anys amb la Rodoreda. Fa impressió. I semblen d'èpoques molt diferents.

—La Mercè Rodoreda crec que escriu magníficament bé i m'agrada molt, però és depriment l'atmosfera del país que retrata.

—Vostè és de tarannà optimista?

—Sembla que sí.

—Persones que la coneixen diuen que té la virtut de la discreció i de la humilitat.

—Sí sóc així, no ho busco. Això de la discreció, potser respecte dels altres sí, però respecte de mi mateixa, sóc més aviat extrovertida; m'he de frenar una mica, perquè dic massa que penso. Ara, com que mai no penso malament, tampoc no dic coses que no hauria de dir.

—Parli'm dels trets de la seva poesia.

—A diferència de les grans poetes que conec, perquè les he traduïdes més (l'Adrienne Rich, la Sylvia Plath, l'Anne Sexton, que toquen

temes molt variats), a mi, m'han interessat sempre els mateixos: temes existencials, contra l'opressió, sobre la dona, els fills, i temes de caràcter molt universal, com l'amor i el desamor. Jo escric sempre de coses que realment m'afecten. I trobo que no pots fer trampa en poesia. Has de tenir la necessitat d'escriure un poema. Hi ha un escriptor anglès que diu que la veritat és bellesa i la bellesa és veritat. Això, jo també ho crec. La poesia ha de ser, primer de tot, molt sincera.

—Hi ha elements simbòlics en els seus poemes, com la pedra, com les mans.

—La pedra és una cosa que considero molt essencial: 'Enterra la mà / a la pedra dins la pedra / sagna la roca / s'estén el seu somriure...' escric en un poema. L'home i la dona tenen necessitat d'expressió i la troben en la pedra que arpleguen. Perquè la primera cosa que fan és dibuixar i ho fan amb la pedra. Aquestes coses de tipus existencialista també hi surten.

—Però, amb l'Adrienne Rich, la Sylvia Plath, l'Anne Sexton, hi té molts paral·lelismes.

—Aquest estil d'escriure diferent, basat en la paraula nua, en el so i en el significat, fora de cànons establerts, el vaig trobar en la poesia de l'Adrienne Rich, la Sylvia Plath i l'Anne Sexton, i els llibres on fan aquest trencament equivalen també a l'època en què jo vaig començar a publicar. En elles, m'hi vaig veure molt reflectida, perquè vam seguir un mateix procés. Els crítics i estudiosos es pensen que són influències. Però no, perquè jo els anys seixanta no les coneixia encara.

—De memòries, no n'escriurà?

—Tothom m'ho diu. Però allò que penso ja ho poso als poemes.

—I ara que ha viscut noranta anys, quines són les qüestions de la humanitat que la preocupen més?

—Em preocupen totes les injustícies que encara hi ha al món. I em preocupa que poc que han canviat les coses. Però, malgrat tot, no sóc de tarannà pessimista, com dic en aquest poema:

Tot cau tot es desfà.
Aferrissadament lluitem enmig
de tanta fam, de tants desastres.

Tanmateix, encara que sols
en tinguem un respir lleu,
quin goig el viure!

Montserrat Serra

31 gener 2008

Una notícia de VilaWeb.cat

Edició GENERAL

<http://www.vilaweb.cat>

[Enllaç permanent](#)